

En statsmand af stort format

Ivan den Grusomme! Hvem har ikke lige fra barndommen været optaget af denne romantiske, hemmelighedsfulde og til tider ildevars-lende figur?!

Adskillige historiske noveller, fortællinger, dramer, som alle har kendt, fra de var børn, er helliget skildringen af Ivan den Grusomme. Og den mægtige moskovittiske tsar fra det 16. århundrede syntes at være kendt.

Men i alt dette blev den fulde historiske betydning af hans personlighed ikke indfanget; han syntes at være en person i et melodrama.

Men dette menneske var en real historisk person, en statsmand af stort format, som fuldførte en stor omvæltning for sin tid ved at indføre eneherredømmet.

Og når man mindes Ivan den Grusommes navn opstår uvilkaarligt billedet af en mægtig enerådende gammel mand foran os. Men den første tsar over hele Rusland havde jo som alle mennesker en barndom, en ungdom, år i moden manddom, før end han nåede den frem-skredne alder, i hvilken vi kender ham ud fra billedkunst, romaner, poemer, skuespil.

Ivan var en strålende hærfører. Allerede som ung mand, opflammet af iver, undertvinger han Kazan. Han foretager sejrrige togter til vesten mod Livland og baner sig vej til Østersølandene. Han er den første, som knytter betydningsfulde, mellemfolkelige forbindelser med vestlige stater, slutter militæralliance med England.

Billedet af tsaren som fornyer, som skaber, som den progressive og fremragende statsmand blev altid fordunklet af Ivan den Grusommes mørke skygge, tsaren i de sidste regeringsår.

Det indgik i vores opgave at genskabe billedet af denne forbløffende statsmand: at tegne hans ungdom, at belyse de sider af hans virksomhed, som var blevet ladet i skyggen, forklare, hvorfor Ivan var nødt til at føre en skånselsløs og uundgåelig kamp mod alle dem, der satte sig imod Ruslands enhed.

Opgaven var meget vanskelig, men uendelig fængslende: vi ville gerne gøre Ivan den Grusomme forståelig og tilgængelig, samtidig med at vi bevarede det monumentale billede af ham. Vi ønskede at skildre, hvordan den moskovittiske tsars liv formede sig, hvordan dette fik betydning for denne usædvanlige fremstående personligheds karakter.

Både hvad ydre træk og karakter angår måtte vi ligesom „rulle“ den forestilling, vi havde dannet os om Ivan den Grusomme, „tilbage“, vende tilbage til årene for hans virksomheds begyndelse, søge nogle udgangspositioner for begyndelsen til forestillingen om ham og i nogle serier (2 eller 3) give Ivan den Grusomme hans bemærkelsesværdige virksomheds hele fylde. Selvfølgelig kan alt dette ikke rummes på film. Men man kan give de væsentlige punkter i dette menneskes skæbne, besat som han var af statens idé, et menneske, som på grund af dette var tvunget til at miste sine venner, holde opgør over sine nærmeste slægtninge og på grund af sine idealer ikke skåne hverken andre eller sig selv.

Den almindelige metode (og frem for alt den vestlige) går ud på at præsentere den historiske person, som han er „derhjemme“, fra den side, der har med den private hverdag at gøre, i overensstemmelse med hans handlinger og opførsel i dagliglivet.

Vi stillede os den stik modsatte opgave. Vi ville løfte Ivan den Grusomes figur op over de tilfældigt hverdagsagtige småtræk i hans karakter og i mennesket prøve at indfange træk af tragisk storhed i hans historiske rolle i det hele taget. Heraf kommer både filmens stil, særegenheder i dens tempos og rytters udvikling, korsangene og Sergej Prokovjevs prægtige musik, som stræber mod at skabe en enhed, en monumental helhed sammen med Moskva-tsarens mægtige figur, der bliver spillet med en sådan fortryllelse, overbevisning og indre styrke af en af vore yndlingsskuespillere Nikolaj Tjerkassov.

Zjarov, Serafima Bierman og Tselikovskaja, Butjma og Nazvanov og de unge skuespilere Kadotjnikov og Kuznetsov lader skikkelserne i Ivans omgivelser genopstå – hans venner og fjender, konkurrenter og medkæmpere, forræddere og mennesker, der står ham nær.

Fotograferne Moskvins og Tissés herlige arbejde gør disse skikkelser håndgribelige for vores tilskuere, som med usvækket interesse og kærlighed søger rødderne og forudsætningerne i vort folks fortid for den

undergående styrke, som vort land demonstrerede i dets store Røde Hærs uforglemmelige sejrrighed.

Det er let og fornøjeligt at overvinde vanskelighederne i filmarbejdet i de ærefulde år med vort lands sejre over de afstumpede, blodtørstige fascister.

Montagens teori

Fra enkeltbillede til tonefilm

